
ANNALS
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN – POLONIA

VOL. XXVII, 1

SECTIO K

2020

Uniwersytet Łódzki, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Katedra Socjologii Struktur i Zmian Społecznych

WOJCIECH WOŹNIAK

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9720-6595>

Od PRON-u do Europarlamentu. Polscy sportowcy w polityce

From the Communist Patriotic Movement for National Rebirth to the European Parliament.

Polish Athletes in Politics

ABSTRAKT

Artykuł lokuje się na pograniczu dwóch socjologicznych subdyscyplin: socjologii sportu i socjologii polityki oraz nauk o polityce. Podejmuje temat nieobecny dotąd w polskiej literaturze przedmiotu, tj. kwestię karier politycznych ludzi sportu: byłych sportowców i sportsmenek oraz trenerów i działaczy sportowych. W wyselekcjonowanej na potrzeby artykułu próbie znalazło się dziewiętnastu polityków. Materiał źródłowy objęty analizą został pozyskany z różnych źródeł: z archiwów mass mediów, z oficjalnych serwisów z zasobami archiwalnymi polskiego parlamentu, z publicznych wypowiedzi sportowców-polityków oraz ich biografii i autobiografii. Kilka – niewykluczających się – interpretacji zjawiska politycznych karier eksportowców zaprezentowano i rozważono w odniesieniu do zgromadzonego materiału empirycznego.

Słowa kluczowe: Polska polityka, byli sportowcy, kariery polityczne, polscy parlamentarzyści, kultura i polityka celebrycka

WSTĘP

Relacje między polityką a sportem są tematem dość często podejmowanym przez badaczy [przegląd problematyki można znaleźć w: Woźniak 2017a, 2017b]. Pytania badawcze stawiane w opracowaniach powstających w ramach nauk społecznych i humanistycznych (studiów międzynarodowych, historii, nauk politycznych czy socjologii) dotyczą najczęściej wykorzystania sportu do realizacji celów politycznych „w sensie *policy*”, np. poprawy stanu zdrowia obywateli przez promocję aktywności

fizycznej, integracji społecznej osób zagrożonych wykluczeniem czy kreowania wizerunku krajów, miast czy regionów przez organizację wielkich imprez sportowych. Analizuje się również wykorzystanie sportu jako narzędzia *soft power* w polityce międzynarodowej czy organizację systemu sportu zawodowego z punktu widzenia maksymalizacji szans na sukcesy medalowe podczas najważniejszych imprez. Mniej miejsca poświęcano dotąd wykorzystaniu sportu w polityce rozumianej jako *politics*, czyli rywalizacji o jak najlepszy wynik wyborczy, której ważnym aspektem jest kreowanie wizerunku kandydatów oraz publiczne ścieranie się idei, argumentów i osobowości. Kwestia bezpośredniego udziału sportowców w polityce przez realizację biernego prawa wyborczego oraz sposób sprawowania mandatu po wyborczym zwycięstwie nie były dotąd przedmiotem akademickich rozważań w Polsce.

CELEBRYCI W POLITYCE

W ostatniej dekadzie XX wieku wielu badaczy zaczęło wskazywać, że współczesna komunikacja polityczna coraz częściej rządzi się podobnymi prawami jak szeroko rozumiany przemysł rozrywki, a reguły budowania wizerunków polityków w coraz większym stopniu są podporządkowane sposobowi funkcjonowania mediów masowych. W ich pracach mowa o „mediatyzacji” procesu demokratycznego. Pisał o tym m.in. David Marshall, zestawiając sposób konstruowania wizerunku publicznego polityków z przypadkami celebrytów, gwiazd telewizji, filmu czy estrady [Marshall 1997: 227]. Podtrzymywanie dystansu polityków/gwiazd-celebrytów wobec „przeciętnego człowieka” łączy się tu z budowaniem bezpośrednich więzi z wyborcami/fanami za pomocą nowych środków komunikacji, przede wszystkim mediów społecznościowych, ale także spotkań twarzą w twarz.

W krytyce współczesnych relacji między mediami, elitą polityczną a opinią publiczną odzywają argumenty autorów ze Szkoły Frankfurckiej o tym, że prawdziwie partycypacyjna demokracja w warunkach kultury masowej i kapitalistycznego konsumpcjonizmu jest niemożliwa [np. Horkheimer, Adorno 2010]. Media pośredniczące w komunikacji zniekształcają lub zakłámują przekaz dla ekonomicznych lub politycznych korzyści, a także infantyлизują dyskurs, sprowadzając go do konkursu popularności i atrakcyjności w miejsce starcia idei. John Street [2004, 2012], jeden z najbardziej prominentnych badaczy relacji między kulturą celebrycką a polityką, polemizuje z normatywizmem tego podejścia. Symboliczny i estetyczny charakter współczesnych relacji między publicznością, mediami a polityką jest nowym, innym niż dotychczasowe, ale niekoniecznie jakościowo gorszym sposobem komunikacji. Jego zdaniem zmiany dotyczą tylko medium, a więc technologii, nie zaś meritum.

Krytyczne analizy wpływu mass mediów na komunikację polityczną rzadko dotyczyły jednak transferu osób między światem kultury popularnej a sceną polityczną. Właśnie John Street [1997] był jednym z nielicznych autorów już pod koniec XX wieku zwracających uwagę na zjawisko pojawiania się w polityce celebrytów,

wprowadzając pojęcie „kultury i polityki celebryckiej” (*celebrity culture and politics*)¹. Dzisiaj, po wyborczych sukcesach ukraińskiego komika i aktora Wołodymyra Zeleńskiego, włoskiego „Ruchu Pięciu Gwiazd” założonego przez komika i aktora Beppe Grillo oraz medialno-biznesowego celebryty prowadzącego telewizyjny show „the Apprentice”, Donalda Trumpa, nie ma wątpliwości, jak należy odpowiedzieć na pytanie zawarte w tytule jednej z prac Streeta [2012] *Do Celebrity Politics Matters?*.

Pojęcie „celebryta” w pracach Streeta ma szerszy zakres niż w przypadku potocznego definiowania w ten sposób osób „znanych z tego, że są znane”. Autor odszedł od rozumienia tego terminu pojawiającego się w literaturze akademickiej od lat 70. XX wieku, gdy Daniel J. Boorstin pisał, że „bohater to wielki człowiek, a celebryta to wielkie nazwisko” [1971: 70], wskazując, że wielu celebrytów ma realne, artystyczne lub sportowe osiągnięcia, a źródłem ich popularności bywają kwantyfikowalne „zasługi”, tyle że w dziedzinach, które z różnych względów znajdują się w obrębie zainteresowania mediów masowych. Popularni sportowcy są szczególną subkategorią celebrytów. Wprawdzie ich popularność może mieć różne źródła, jednak sukcesy, dzięki którym trafiają na łamy mediów, są „obiektywne”, osiągnęli je w warunkach poddanej precyzyjnym regułom merytokratycznej konkurencji.

W badaniach poświęconych pojawianiu się celebrytów na listach wyborczych wskazuje się najczęściej cztery źródła tego zjawiska. Po pierwsze, może to być konstrukcja systemu politycznego i wyborczego premiująca regularne pojawianie się nowych indywidualnych i kolektywnych aktorów na scenie politycznej. Takiej sytuacji towarzyszy często słabość istniejących struktur partyjnych niepotrafiących skapitalizować swojej obecności na scenie politycznej. Oczywistym czynnikiem jest tu wpływ mass mediów, szczególnie telewizji, a w ostatnich kilkunastu latach również mediów elektronicznych, które stanowią ważną platformę bezpośredniej komunikacji z fanami i/lub potencjalnymi wyborcami, umożliwiając nieustanny przepływ informacji i aktualizujących „w czasie rzeczywistym” wiedzę opinii publicznej. Zjawisko to bywa traktowane jako dowód na rosnącą alienację opinii publicznej od polityki *sensu stricto*. Szczególnie w ostatniej dekadzie sukcesy wyborcze wchodzących do polityki celebrytów traktowane są jako przejaw postaw anty-establishmentowych wśród wyborców, odrzucenia istniejących elit politycznych i poszukiwania nowych².

¹ Podobnie jak większość badaczy Street traktuje to zagadnienie raczej jako kwestię komunikacji i taktyki politycznej niż polityki w sensie *policy*. Inni próbowali analizować konsekwencje zatrudniania celebrytów w kampaniach wyborczych, wskazując, że ich poparcie ma potencjał mobilizujący fanów do udziału w głosowaniach. Jest to jednak sytuacja odmienna od bezpośredniego udziału w wyborach [zob.: Jackson, Darrow 2005; Pease, Brewer 2008; Garthwaite, Moore i in. 2008].

² Za przykład pierwszej i drugiej sytuacji można uznać pojawienie się na polskiej scenie politycznej Pawła Kukiza oraz zbudowanego wokół niego ruchu politycznego. Wbrew popularnej publicystycznej tezie o „zabetonowaniu” sceny politycznej w Polsce, od 1989 nie było ani jednej kadencji parlamentarnej, w trakcie której nie pojawiłby się nowy byt polityczny trafiający do Sejmu lub przynajmniej zdobywający poparcie uprawniające do uzyskania subwencji przysługującej partiom przekraczającym trzyprocentowy próg wyborczy. Ani razu również nie zdarzyło się, by w trakcie dwóch kadencji pod rząd powtórzył się ten sam skład partyjny Sejmu. Z tej perspektywy najciekawszym przykładem penetracji sceny politycznej

Druga interpretacja odwołuje się do procesu kooptacji osób rozpoznawalnych przez polityczne elity w celu wzmocnienia popularności istniejących już na scenie politycznej ruchów i ugrupowań. Popularne twarze mają przysparzać poparcia listom wyborczym, a liderzy polityczni mogą „ogrzewać” się w blasku popularności gwiazd wspierających konkretne postaci, polityczne ugrupowania i ich działania.

Po trzecie, kariery polityczne osób znanych na innych niwach życia społecznego bywają uznawane za przykład „kultury i polityki celebryckiej”, w której płynąca z dużej ekspozycji w mass mediach rozpoznawalność sportowców zostaje skutecznie przekuta na poparcie wyborcze. Wykorzystanie kapitału popularności pozwala na zdobycie nowej profesji pozwalającej na godne życie.

Ostatni typ wyjaśnień politycznego sukcesu byłych sportowców lub innych celebrytów dotyczy tych, którzy w toku udanej kariery przełamali ograniczenia płynące z pochodzenia społeczno-ekonomicznego. Dla wielu z nich sukces ekonomiczny, możliwość poprawy bytu rodziny oraz zapewnienia lepszych warunków startu potomkom była wymiernym świadectwem udanej kariery, a własne doświadczenie awansu społecznego motywowało do starań o poprawę losu osób znajdujących się w podobnej sytuacji zdefiniowanej np. przez niski status ekonomiczny rodziny lub przynależność etniczną.

Wszystkie te – niewykluczające się – interpretacje procesu wchodzenia do świata polityki i roli, jaką ekssportowcy w niej odgrywają, zostaną rozważone w odniesieniu do polskich byłych sportowców, którzy wkroczyli do świata polityki.

SPORTOWCY – POLITYCY W POLSCE³

Brazylijski senator Romario da Souza Faria i prezydent Liberii George Weah w połowie lat 90. XX wieku należeli do ścisłej czołówki najlepszych piłkarzy na świecie. Odpowiednio w 1994 i 1995 roku w plebiscycie FIFA wybrano ich najlepszymi zawodnikami świata. Polscy sportowcy próbujący sił w rywalizacji wyborczej nie mieli okazji osiągnąć sportowych sukcesów ani popularności tej skali, póki co żaden nie doświadczył również tak spektakularnej kariery politycznej, jak te, które stały się udziałem Romario i Weah, a które już od dłuższego czasu bywają tematami

przez osoby, które zdobyły sławę na innych polach, wydaje się właśnie ruch „Kukiz 15”, kapitalizujący w wyborach 2015 popularność lidera-muzyka, który kilka miesięcy przed wyborami parlamentarnymi osiągnął trzeci wynik w wyborach prezydenckich.

³ Dane zgromadzone na potrzeby tego opracowania pochodzą z różnych źródeł. Pierwsze z nich to oficjalne serwisy internetowe polskiego i europejskiego parlamentu, następnie źródła internetowe w postaci oficjalnych stron parlamentarzystek i parlamentarzystów, uzupełnione o wywiady i publiczne wypowiedzi, a także książkowe biografie lub autobiografie. Na potrzeby tekstu o niewielkiej objętości wykorzystano rzecz jasna tylko fragment materiału badawczego. Wśród danych, do których nie udało się dotrzeć, są informacje dotyczące pobierania uposażeń przez posłów. W jednym tylko przypadku wiadomo z deklaracji samego polityka, że były piłkarz Cezary Kucharski został posłem niezawodowym. Kucharski był jednym z najzamożniejszych parlamentarzystów swojej kadencji, jako menedżer piłkarski zajmował się m.in. prowadzeniem kariery Roberta Lewandowskiego.

opracowań naukowych [Armstrong 2007; Armstrong, Rosbrook-Thompson 2012; Doidge, de Almeida 2015; Goldblatt 2014; Woźniak 2019].

Niemniej jednak sportowców, którzy podjęli przynajmniej próbę bezpośredniego zaangażowania politycznego w Polsce, jest wielu, a ich liczba w ostatnich latach wydaje się rosnąć. Nie jest to jednak zjawisko nowe, zdarzało się również w czasach Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. I tak, wspomniany w tytule artykułu Patriotyczny Ruch Odrodzenia Narodowego to powstała w 1982 r. polityczna organizacja mająca na celu osvajanie społeczeństwa z realiami społeczno-ekonomicznymi stanu wojennego, budująca również fasadę masowego poparcia narodu dla decyzji politycznych komunistycznych władz. W poszukiwaniu legitymizacji społecznej włączała w swe szeregi najpopularniejszych wówczas polskich sportowców i trenerów. Wśród jej członków znajdowali się m.in. Irena Szewińska, Antoni Piechniczek czy Jan Tomaszewski [Pasko 2011: 109–126]⁴.

Na potrzeby tego pierwszego w polskim kontekście opracowania na temat politycznej aktywności sportowców w demokratycznej Polsce ograniczono się do grona tych, którzy odnieśli sukces w wyborach parlamentarnych w Polsce w XXI wieku⁵. Kryterium doboru obejmowało sportowców zawodowych, którzy osiągnęły istotne sukcesy międzynarodowe (w przypadku sportów indywidualnych) lub byli wielokrotnymi reprezentantami Polski (w przypadku sportów drużynowych), ewentualnie pełnili z sukcesami funkcje trenerów kadry narodowej⁶. Wszyscy obecni w zestawieniu sportowcy reprezentujący konkurencje indywidualne są wielokrotnymi medalistami mistrzostw Polski, wykaz ich najważniejszych osiągnięć międzynarodowych znajduje się w tabeli nr 1. Wszyscy byli również – już po zakończeniu kariery – aktywni medialnie, realizujący się jako komentatorzy sportowi: eksperci, działacze, trenerzy. Przegląd

⁴ Janowi Tomaszewskiemu często przypominano to zaangażowanie polityczne. W jednym z wywiadów na pytanie, czy żałuje tej decyzji, odpowiedział: „Nie, broń Boże. W trakcie stanu wojennego byłem w Hiszpanii i widziałem te wszystkie mapki z Roskimi. Poparłem stan wojenny, uważałem, że to nasza jedyna szansa. Alternatywa przed rzezią. Do PRON-u wstąpiłem świadomie wiedząc, że stracę na popularności. W PRON-ie byli też Piechnik (Antoni Piechniczek – przyp. aut.) i Szewińska. Dzięki socjalizmowi stałem się piłkarzem światowego formatu, więc nie mogłem powiedzieć: pieprzę socjalizm. Cały czas mi to wypominają, ale ja nigdy nie byłem w żadnej partii, ani w PZPR, ani w Solidarności”. Przeszłość najwyraźniej nie przeszkadzała decydom Prawa i Sprawiedliwości, którzy zaproponowali Tomaszewskiemu miejsce na liście wyborczej do parlamentu [Klinke, Szygalski, Tomaszewski 2003]. Z kolei Janusz Wójcik w autobiografii z dumą wspomina czasy, gdy będąc działaczem PZPR w Komitecie Dzielnicowym warszawskiego Mokotowa, zajmował się sprawami edukacji i sportu. Deklaruje też, że miał ofertę pracy w strukturach Komitetu Centralnego PZPR, z której zrezygnował, decydując się poświęcić całkowicie pracy trenerskiej [Wójcik, Ofiara 2016].

⁵ Zrezygnowano m.in. z analiz karier politycznych byłych sportowców, którzy obejmowali funkcje ministrów sportu. Za wyjątkiem uwzględnionego w zestawieniu Adama Korola, pełniącego tę funkcję przez kilka miesięcy w 2015 roku, nie kandydowali oni bowiem w wyborach, pełniąc tylko czasowo funkcje rządowe (to przypadki byłych lekkoatletów: Tomasza Lipca i Witolda Bańki oraz Adama Giersza (byłego trenera reprezentacji Polski w tenisa stołowego).

⁶ Z tego względu w zestawieniu nie uwzględniono m.in. Roberta Wardzały, którego żużlowa kariera i sukcesy miały wyłącznie krajowy wymiar, a który wszedł z list Platformy Obywatelskiej do Sejmu w kadencji 2011–2015, a wcześniej i później pełnił funkcję radnego w Tarnowie.

składu izb polskiego parlamentu w XXI wieku pozwolił zakwalifikować do zestawienia dziewiętnaście osób spełniających powyższe kryteria (patrz tabela 1). Uwzględniono w nim wyłącznie parlamentarzystów, którzy spędzili w fotelu posła lub senatora przynajmniej jedną zakończoną kadencję⁷. W ten sposób dane dotyczące aktywności posłów w poszczególnych kadencjach są pełne. Wyjątkiem jest jedyny europarlamentarzysta w tym zestawieniu, czyli Krzysztof Hołowczyc, który objął mandat w trakcie kadencji w zastępstwie Barbary Kudryckiej powołanej na stanowisko ministerialne.

Tabela 1. Zestawienie byłych sportowców pełniących mandaty parlamentarne w XXI wieku

Nazwisko i imię, osiągnięcia sportowe, działalność pozasportowa (przed lub w trakcie kariery politycznej) ⁸	Kadencje w parlamencie, ugrupowanie/a, aktywność sejmowa	Członkostwo w komisjach parlamentarnych	Inna działalność polityczna
Blanik Leszek, ur. 1979. Gimnastyk sportowy, mistrz i wicemistrz olimpijski, mistrz i 2-krotny wicemistrz świata, mistrz, wicemistrz i brązowy medalista mistrzostwa Europy (dalej: ME). Wykształcenie wyższe, zawód: nauczyciel akademicki, trener	Sejm: 2011–2015 Wybrany z list PO, członek klubu PO Aktywność: 6 wypowiedzi: (471 miejsce), interpelacji 12 (390), 5 zapytań (262) Udział w głosowaniach: 96,08%	Komisja Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki, Komisja Polityki Społecznej i Rodziny	
Guzowska Iwona, ur. 1974. Bokserka i kickboksierka, 3-krotna mistrzyni i wicemistrzyni świata, 4-krotna mistrzyni Europy i 2-krotna brązowa medalistka ME. Wykształcenie: średnie ogólnokształcące, zawód wykonywany: trenerka, coach motywacyjny	Sejm: 2007–2011 Wybrana z list PO, członkini klubu PO Aktywność: 30 wypowiedzi, 58 interpelacji, 15 zapytań 2011–2015 Aktywność: 13 wypowiedzi (431), 18 interpelacji (353), 4 zapytań (286). Udział w głosowaniach: 92,19%	Komisja Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki, Komisja Polityki Społecznej i Rodziny, Komisja Innowacyjności i Nowoczesnych Technologii	

⁷ Z tych względów nie wzięto pod uwagę startujących w wyborach utytułowanych sportowców, którym nigdy nie udało się zdobyć mandatów parlamentarnych. Byli wśród nich m.in. jedna z najpopularniejszych polskich sportsmenek Otylia Jędrzejczak, mistrzowie olimpijscy (Andrzej Wroński, Paweł Nastula, Władysław Kozakiewicz), popularni byli piłkarze (Zdzisław Kapka, Maciej Żurawski). Na osobne omówienie zasługuje działalność samorządowa byłych sportowców. Niekiedy stanowiła ona wstęp do kariery w polityce szczebla centralnego (o czym w dalszej części artykułu), znacznie częściej jednak zaangażowani w politykę lokalną sportowcy sprawują swoje mandaty radnych, niekiedy przez wiele kadencji, koncentrując się na sprawach gminy, miasta, powiatu, z którego pochodzą lub z którym związali się w trakcie kariery (wśród byłych lub obecnych samorządowców są m.in. Marek Ciotko, Radosław Majdan, Norbert Tyrajski, Jacek Chańko, Jan Woś, Janusz Kupcewicz, Renata Mauer-Różańska). Analiza taka wykracza jednak poza obszar zadań podjętych na potrzeby tego tekstu.

⁸ Dane dotyczące osiągnięć sportowych pozyskano z publicznie dostępnych statystyk sportowych, informacje o wykształceniu i zawodzie zostały podane przez kandydatów na parlamentarzystów przed wyborami w dokumentacji dla Państwowej Komisji Wyborczej, następnie opublikowane na stronie parlamentu przy biogramie posłanki/posła/senatora. Pozostałe dane pochodzą ze stron domowych parlamentarzystów, ich biogramów na stronach klubów parlamentarnych i innych źródeł.

Nazwisko i imię, osiągnięcia sportowe, działalność pozasportowa (przed lub w trakcie kariery politycznej) ⁸	Kadencje w parlamencie, ugrupowanie/a, aktywność sejmowa	Członkostwo w komisjach parlamentarnych	Inna działalność polityczna
Hołowczyc Krzysztof, ur. 1962. Kierowca rajdowy, mistrz i wicemistrz Europy, zdobywca pucharu świata w rajdach terenowych, 6-krotnie ukończył Rajd Dakar, brązowy medalista Rajdu Dakar Przedsiębiorca	Wybrany z list PO Parlament Europejski: 2007–2009 (wszedł do PE w trakcie kadencji w zastępstwie Barbary Kudryckiej powołanej na stanowisko ministerialne) Aktywność: 7 wystąpień na posiedzeniu plenarnym, 5 pytań parlamentarnych Udział w posiedzeniach: 33/86 (38%)	Komisja Handlu Międzynarodowego, Delegacja do spraw stosunków z Białorusią	
Korol Adam, ur. 1974. Wioślarz, 4-krotny mistrz świata i mistrz olimpijski Wykształcenie wyższe (AWF), asystent na AWF w Gdańsku	Wybrany z list PO Sejm: 2015–2019 Aktywność: 28 wypowiedzi (360 miejsce), 351 interpelacji (31), 5 zapytań (156). Udział w głosowaniach: 91,28% Członek klubu PO	Komisja Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki, Komisja Edukacji, Nauki i Młodzieży	Minister Sportu w Rządzie Ewy Kopacz w 2015 roku. Od 2019 dyrektor Biura Prezydenta ds. Sportu w Urzędzie Miejskim w Gdańsku
Kosecki Roman, ur. 1966. Piłkarz, 69-krotny reprezentant Polski Działacz sportowy Wykształcenie: średnie zawodowe, zawód: trener piłkarski	Wybrany z list PO Sejm: 2005–2007 Aktywność: 9 wypowiedzi, 16 interpelacji, 11 zapytań 2007–2011 Aktywność: 11 wypowiedzi, 9 interpelacji, 11 zapytań 2011–2015 Aktywność: 13 wypowiedzi (433 miejsce), interpelacje 5 (38 miejsce), zapytania 1 (378 miejsce). Udział w głosowaniach: 97,71% 2015–2019 Aktywność: 7 wypowiedzi (461 miejsce), interpelacje 0, zapytania 0. Udział w głosowaniach: 95,4% Członek klubu PO	Komisja Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki (wiceprzewodniczący w kadencji 2005–2007)	Nieudany start w wyborach do Parlamentu Europejskiego: 2014 Radny gminy Konstantcin-Jeziorna w latach 2002–2005 z list lokalnego komitetu wyborczego Prawo-Obywatel-Sprawiedliwość. Nieudany start w wyborach parlamentarnych w 2019 roku
Kucharski Cezary, ur. 1972, piłkarz, 17-krotny reprezentant Polski, uczestnik MŚ. Menedżer piłkarski Wykształcenie: średnie ogólne, zawód wykonywany: przedsiębiorca	Wybrany z list PO Sejm: 2011–2015 Aktywność: wypowiedzi 2 (86 miejsce), 15 interpelacji (371 miejsce), 2 zapytania (347 miejsce) Udział w głosowaniach: 80,71% Członek klubu PO	Komisja Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki, Komisja Edukacji, Nauki i Młodzieży, Komisja Spraw Zagranicznych	

Nazwisko i imię, osiągnięcia sportowe, działalność pozasportowa (przed lub w trakcie kariery politycznej) ⁸	Kadencje w parlamencie, ugrupowanie/a, aktywność sejmowa	Członkostwo w komisjach parlamentarnych	Inna działalność polityczna
Kulej Jerzy, ur. 1940, zm. 2012. Bokser, 2-krotny mistrz olimpijski, 2-krotny mistrz Europy, srebrny medalista ME. Wykształcenie wyższe (AWF). Zawód wykonywany: komentator sportowy	Sejm: 2001–2005 (wybrany z list SLD, w 2004 roku odszedł z klubu, współtworząc Socjaldemokrację RP), Aktywność: 15 wypowiedzi	Komisja Kultury Fizycznej i Sportu, Komisja Łączności z Polakami za Granicą, Komisja Zdrowia	Nieudane starty w wyborach parlamentarnych: 1991 (z list Polskiej Partii Przyjaciół Piwa), 1993 (z list Samoobrony), 2004 (z list Socjaldemokracji RP). Członek PZPR w latach: 1975–1990
Lato Grzegorz, ur. 1950. Piłkarz i trener, jako piłkarz: 100-krotny reprezentant Polski, mistrz i wicemistrz olimpijski, 3-krotny uczestnik MŚ, 2-krotny brązowy medalista MŚ, król strzelców MŚ. Działacz sportowy. Wykształcenie średnie techniczne	Wybrany z list SLD Senat: 2001–2005 Aktywność: 3 oświadczenia senatorskie Członek klubu SLD	Komisja Emigracji i Polaków za Granicą, Komisji Nauki, Edukacji i Sportu	Nieudany start w wyborach do Parlamentu Europejskiego: 2004 Nieudane starty w wyborach parlamentarnych: 2005, 2007.
Marczulajtis-Walczak Jagna, ur. 1978. Snowboardzistka, 3-krotna olimpijka, najwyższe miejsce: czwarte, dwukrotna zwyciężczyni zawodów pucharu świata Wykształcenie: wyższe (AWF), zawód: nauczyciel akademicki	Wybrana z list PO Sejm: 2011–2015 Wypowiedzi: 52 (264 miejsce), 27 interpelacji (307 miejsce), 4 zapytania (29 miejsce). Udział w głosowaniach: 98,95% Ponowny wybór do sejmu w 2019 Członkini klubu Koalicji Obywatelskiej	Komisja Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki, Komisja Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Komisja Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa	W latach 2010–2011 radna sejmiku małopolskiego Nieudany start w wyborach parlamentarnych w 2015 oraz do Parlamentu Europejskiego w 2019
Niemiczyk Małgorzata, ur. 1969. Siatkarka i trenerka, 244-krotna reprezentantka Polski, mistrzyni Europy. Urzędniczka w Wydziale Sportu w Urzędzie Miasta Łodzi Wykształcenie wyższe (ekonomiczne). Zawód: ekonomista	Wybrana z list PO Sejm: 2011–2015 Wypowiedzi: 7 (469), interpelacje 511 (11), zapytania 92 (23). Udział w głosowaniach: 94,87% 2015–2019 Wypowiedzi: 30 (352), interpelacje 331 (36), zapytania 33 (71). Udział w głosowaniach: 92,17%. Ponowny wybór do sejmu w 2019 Członkini klubu Koalicji Obywatelskiej	Komisja Nauki, Edukacji i Sportu Komisja Regulaminowa, Spraw Poselskich i Immunitetowych	W latach 2010–2011 radna sejmiku małopolskiego

Nazwisko i imię, osiągnięcia sportowe, działalność pozasportowa (przed lub w trakcie kariery politycznej) ⁸	Kadencje w parlamencie, ugrupowanie/a, aktywność sejmowa	Członkostwo w komisjach parlamentarnych	Inna działalność polityczna
Pacelt Zbigniew, ur. 1951. Pływak i pięcioboista nowoczesny, trener, 3-krotny olimpijczyk, 2-krotny drużynowy mistrz świata, trener mistrza olimpijskiego i mistrzowskiej drużyny na IO. Urzędnik ministerialny i działacz sportowy. Wykształcenie wyższe (AWF), zawód: nauczyciel	Wybrany z list PO Sejm: 2005–2007 Aktywność: 8 wypowiedzi, 19 interpelacji, 11 zapytań 2007–2011 Aktywność: 4 wypowiedzi, 19 interpelacji, 10 zapytań 2011–2015 Aktywność: 4 wypowiedzi (481), 18 interpelacji (357), 17 zapytań (144). Udział w głosowaniach: 99,14%	Komisja Edukacji, Nauki i Młodzieży, Komisja Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki, Komisja Kultury i Środków Przekazu	W latach 2007–2008 wiceminister sportu, sekretarz stanu w Ministerstwie Sportu i Turystyki
Papke Paweł, ur. 1977. Siatkarz, 149-krotny reprezentant Polski. Działacz sportowy Wykształcenie wyższe (stosunki międzynarodowe i pedagogika) Zawód: pedagog	Wybrany z list PO Sejm: 2011–2015 Aktywność: 15 wypowiedzi (423), 98 interpelacji (118), 6 zapytań (256) Udział w głosowaniach: 98,59% 2015–2019 33 wypowiedzi (337), 87 interpelacji (139), 5 zapytań (238) Udział w głosowaniach: 90,72% Ponowny wybór do sejmu w 2019. Członek Klubu Koalicji Obywatelskiej	Komisja Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki, Komisja Spraw Wewnętrznych, Komisja Polityki Społecznej i Rodziny, Komisja Polityki Senioralnej	W latach 2010–2011 radny Rady Miasta Olsztyna. Nieudany start w wyborach parlamentarnych w 2014 (PE)
Piechniczek Antoni, ur. 1942. Piłkarz i trener. Jako piłkarz: 3-krotny reprezentant Polski, jako trener: 2-krotny uczestnik MŚ, brązowy medalista MŚ. Działacz sportowy, wykładowca akademicki. Wykształcenie wyższe (AWF)	Wybrany z list PO Senat: 2007–2011 Aktywność: 11 oświadczeń senatorskich Członek Klubu PO	Komisja Nauki, Edukacji i Sportu	Nieudany start w wyborach parlamentarnych w 2005 (z list Partii Demokratycznej – demokraci.pl). W latach 2001–2007 radny i wiceprzewodniczący Sejmiku Województwa Śląskiego. W latach 80. członek PRON
Szewiński Andrzej, ur. 1970. Siatkarz, 58-krotny reprezentant Polski, uczestnik ME Działacz sportowy, przedsiębiorca Wykształcenie wyższe (AWF)	Wybrany z list PO Senat: 2007–2011 Aktywność: 41 oświadczeń senatorskich 2011–2015: 47 oświadczeń senatorskich Sejm: 2019– Członek Klubu Koalicji Obywatelskiej	Komisja Nauki, Edukacji i Sportu, Komisja Spraw Emigracji i Łączności z Polakami za Granicą oraz Komisja Spraw Unii Europejskiej	W latach 2006–2007 radny sejmiku śląskiego. Nieudany start w wyborach na prezydenta Częstochowy w 2014 roku oraz w 2015 w wyborach do Senatu. Od 30 grudnia 2015 wiceprezydent Częstochowy

Nazwisko i imię, osiągnięcia sportowe, działalność pozasportowa (przed lub w trakcie kariery politycznej) ⁸	Kadencje w parlamencie, ugrupowanie/a, aktywność sejmowa	Członkostwo w komisjach parlamentarnych	Inna działalność polityczna
Tomaszewski Jan, ur. 1948. Piłkarz i trener, 63-krotny reprezentant Polski, olimpijczyk, dwukrotny uczestnik MŚ, wicemistrz olimpijski, brązowy medalista MŚ Wykształcenie wyższe (AWF)	Wybrany z list PiS Sejm: 2011–2015 Aktywność: 2 wypowiedzi (491), 6 interpelacji (434), 0 zapytań. Udział w głosowaniach: 97,79% Członek klubu PiS, w 2015 przeszedł do klubu PO	Komisja Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki	Nieudany start w wyborach do sejmu w 2015 (z list PO) W latach 80. członek PRON
Wenta Bogdan, ur. 1961. Piłkarz ręczny i trener, wielokrotny reprezentant Polski i Niemiec. Uczestnik IO. Zdobywca wicemistrzostwa świata jako trener z reprezentacją Polski Wykształcenie wyższe (AWF)	Wybrany z list PO Parlament Europejski: 2014–2019 Członek PO w latach 2014–2018	Komisja Kultury i Edukacji, Komisja ds. Rozwoju	W 2018 roku wygrał wybory na Prezydenta Kielc z KWW Projekt Świętokrzyskie z poparciem PO
Wójcik Janusz, ur. 1953, zm. 2017. Piłkarz i trener, trener reprezentacji Polski, jako trener: srebrny medalista IO, mistrz i wicemistrz Polski, zdobywca Pucharu Polski Wykształcenie wyższe (AWF)	Wybrany z list Samoobrony Sejm: 2005–2007. Aktywność: 36 wypowiedzi, 29 interpelacji, 5 zapytań Klub Samoobrona RP		Członek-działacz PZPR
Zieliński Maciej, ur. 1971. Koszykarz, ośmiokrotny mistrz Polski, przez 14 lat reprezentant Polski Wykształcenie wyższe humanistyczne	Wybrany z list PO Sejm: 2011–2015. Aktywność: 5 wypowiedzi (475), 5 interpelacji (445), 10 zapytań. Udział w głosowaniach: 98,98% Klub parlamentarny PO	Komisja Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki, Komisja Łączności z Polakami za granicą, Komisja Spraw Wewnętrznych	Radny wrocławskiej rady miejskiej w latach 2006–2014 i od 2018 roku. Nieudany start w wyborach parlamentarnych w 2015 roku
Ziółkowski Szymon, ur. 1976. Lekkoatleta, młociarz. Mistrz i dwukrotny wicemistrz świata, mistrz olimpijski, medalista ME, wielokrotny mistrz Polski Wykształcenie wyższe (matematyk)	Wybrany z list PO Sejm: 2015–2019 Aktywność: 19 wypowiedzi (407), 41 interpelacji (225), 2 zapytania. Udział w głosowaniach: 92,56% Klub parlamentarny PO	Komisja Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki, Komisja Łączności z Polakami za granicą	Nieudany start w wyborach samorządowych w 2014 z listy komitetu Teraz Wielkopolska Nieudany start w wyborach parlamentarnych w 2019 roku

Źródła: Dane dotyczące osiągnięć sportowych pozyskano z publicznie dostępnych statystyk sportowych, informacje o wykształceniu i zawodzie zostały podane przez kandydatów na parlamentarzystów przed wyborami w dokumentacji dla Państwowej Komisji Wyborczej, następnie opublikowane na stronie parlamentu przy biogramie posłanki/posła/senatora. Pozostałe dane pochodzą ze stron domowych parlamentarzystów, ich biogramów na stronach klubów parlamentarnych i innych źródeł.

GWIAZDY NIENAJJAŚNIEJSZE

Zestawienie wyselekcjonowanych nazwisk z wynikami prowadzonego regularnie przez jedną z firm badawczych rankingu najpopularniejszych polskich (byłych i czynnych) sportowców wskazuje, że poza jednym wyjątkiem polscy sportowcy-politycy nie należeli do najpopularniejszych gwiazd sportu. W przygotowanych przez firmę ARC na podstawie danych sondażowych rankingach w pierwszej dziesiątce pojawiał się wyłącznie Krzysztof Hołowczyc. Jego nazwisko było też jedynym, które znalazło się w opublikowanym w listopadzie 2017 roku zestawieniu „TOP 50 polskich sportowców”. W rankingu sportowców najbardziej lubianych i najpopularniejszych były już kierowca rajdowy uplasował się odpowiednio na 11. i 12. miejscu, będąc jednocześnie na pierwszym miejscu wśród sportowców uznawanych za najinteligentniejszych i na trzecim pod względem urody [jd 2017]. Szczególnie obecność tej ostatniej kategorii w rankingu sportowców przygotowywanym przez badawczą firmę marketingową sugeruje, że potencjał rynkowy gwiazd sportu oceniany jest analogicznie do gwiazd estrady i filmu.

Można zatem uznać, że polscy politycy rekrutujący się z grona byłych sportowców należeli raczej do drugiego szeregu popularności. Oczywiście było to zależne od etapu ich kariery. Rozpoznawalność zawodniczek i zawodników uprawiających wiele sportów indywidualnych zazwyczaj osiąga apogeum podczas największych imprez sportowych (szczególnie igrzysk olimpijskich), o ile stają na podium. Popularność piłkarzy, szczególnie grających regularnie w reprezentacji, jest za to stale podsycana przez media, niezależnie od skali ich sukcesów. Wiele osób, które trafiło do polityki, podtrzymywało swą popularność medialną po zakończeniu kariery sportowej przez udział w przedsięwzięciach niezwiązanych ze sportem, np. udział w *reality shows* (Iwona Guzowska, Jagna Marczułajtis-Walczak), występy w epizodycznych rolach w popularnych serialach (Jagna Marczułajtis-Walczak, Krzysztof Hołowczyc) lub filmach (Janusz Wójcik) czy reklamach. Trudno jednak powiedzieć, by, poza wspomnianym kierowcą rajdowym, którakolwiek z tych osób była w skali całego kraju gwiazdą pierwszej wielkości.

AFILIACJE I DOŚWIADCZENIE POLITYCZNE

Zdecydowana większość sportowców, którzy zdobyli w analizowanym okresie mandaty parlamentarne, osiągnęła ten sukces, startując z list wyborczych Platformy Obywatelskiej. PO wydaje się być też ugrupowaniem najszerzej otwartym na rekrutację kandydatów o znanych twarzach i nazwiskach. Inicjatywa startu w wyborach najczęściej wychodzi ze strony partii, zaś – co dla Platformy charakterystyczne – oferty dostają przede wszystkim sportowcy i trenerzy krótko po zakończeniu kariery, kojarzeni jednak z niedawnymi sukcesami lub popularni dzięki aktywności w innych sferach (udział w programach telewizyjnych, serialach, działalność charytatywna). W kilku przypadkach można dostrzec fakt, że partia zachęca, by pierwszym etapem

kariery politycznej był start w wyborach lokalnych i działalność w politycznych strukturach samorządowych. Wydaje się, że ten typ przygotowania przynosi skutek w postaci większej aktywności w późniejszej karierze parlamentarnej. Marczułajtis, Niemczyk, Zieliński, Papke czy Szewiński, którzy po zakończonych sukcesem startach w wyborach lokalnych otrzymali miejsca na listach wyborczych do Sejmu, należeli do najaktywniejszych eksportowców zasiadających w ławach parlamentu. Na osobną analizę zasługiwałaby kwestia, na których miejscach na listach wyborczych lokowani byli eksportowcy. Iwona Guzowska w autobiografii pisała: „Dwudzieste trzecie miejsce na liście (przedostatnie), no i pięć tysięcy złotych jako całkowita kwota, którą mogłam wydać na kampanię. Konkluzja była oczywista, nie ma ryzyka, że do parlamentu się dostanę, więc spokój” [Guzowska 2017: 207]. W przypadku pozostałych ugrupowań trudno wskazać jakiegokolwiek wzory pojawiania się sportowców na listach wyborczych oraz ich „wykorzystania” w pracy parlamentarnej.

WYKSZTAŁCENIE I DOŚWIADCZENIA ZAWODOWE

Z zestawionych danych wynika, że polscy byli sportowcy czynni w polityce mają w zdecydowanej większości wyższe wykształcenie, najczęściej zdobyte w uczelniach sportowych. Obserwacja ta jest spójna z wynikami badania Küttela [Küttel 2017: 93], porównawczego studium karier sportowców osiągających międzynarodowe sukcesy obejmującego badania w Polsce, Danii i Szwajcarii. W jego próbie aż 85% polskich zawodniczek i zawodników miało wyższe wykształcenie, znacząco więcej niż w przypadku dwóch pozostałych nacji (62% respondentów duńskich i 39% szwajcarskich). Zaprezentowane w powyższym tabelarycznym zestawieniu informacje o zawodzie pochodzą z oficjalnych stron parlamentu. Dominują profesje związane ze sportem, co znów jest relewantne do wyników badań Küttela, które pokazują, że dla zdecydowanej większości polskich sportowców jest to typowa trajektoria edukacyjna w trakcie lub zawodowa po zakończeniu czynnej kariery [Küttel 2007: 94]. Wydaje się, że dla wielu polskich byłych sportowców praca na uczelniach sportowych jest szansą na kontynuowanie związanej ze sportem pracy zawodowej; akademickie afiliacje jako pracownicy uczelni mieli: Leszek Blanik, Antoni Piechniczek, Jagna Marczułajtis-Walczak czy czynni w polityce, ale nieobecni w zestawieniu: Renata Mauer-Różańska, Adam Korol, Adam Giersz. Analizując dane nt. wykształcenia i doświadczeń niezwiązanych ze sportem, trudno jednak wskazać, by inne – poza doświadczeniami i popularnością związaną z naznaczoną sukcesami karierą sportową – czynniki mogły mieć znaczenie dla decyzji o zaproponowaniu miejsc na listach wyborczych.

AKTYWNOŚĆ PARLAMENTARNA

Jak wynika z zestawienia, różnice w aktywności poszczególnych polityków są znaczące. Dane, które publikuje oficjalny serwis parlamentarny, od kadencji 2011–2015 pozwalają na sprawdzenie nie tylko liczby wypowiedzi, interpelacji

i zapytań składanych przez poszczególnych parlamentarzystów, ale także tego, jak ze swoim wynikiem lokują się na tle wszystkich parlamentarzystów danej kadencji, co umożliwia porównanie na tle całości składu Izby⁹.

Wskaźnik liczby wystąpień publicznych lub złożonych interpelacji nie jest idealny, interpelacje niekoniecznie są składane wyłącznie w imieniu parlamentarzystów, lecz de facto w imieniu ich ugrupowań, a częstotliwość w żadnym stopniu nie świadczy o merytorycznej wartości tych aktywności. Niemniej jednak frekwencje te mogą świadczyć o zaufaniu, jakim klub parlamentarny darzy swoich członków. Parlamentarzyści o większej liczbie aktywności tego typu mają większą szansę na otrzymanie miejsca na listach w kolejnych wyborach. Jednocześnie wypowiedzi niektórych parlamentarzystów-sportowców potwierdzają często powtarzaną tezę, że podmiotowość pojedynczych parlamentarzystów i parlamentarzystek jest niska. Guzowska, wspominając swoją pierwszą kadencję, napisała: „Posłowie nie muszą o nic pytać, za to mają działać zgodnie z wytycznymi partii, klubu i głosować tak, jak zdecydują szefowie” [Guzowska 2007: 211].

Bardzo wysoka frekwencja w głosowaniach świadczy o tym, że pod tym względem w partiach panuje duża dyscyplina, jak wiadomo z przekazów medialnych, często egzekwowana karami finansowymi [patrz: maki/tr 2018]. Najczęściej nieobecności dotyczyły Cezarego Kucharskiego, niezawodowego posła, który na czas pełnienia mandatu nie zrezygnował z działalności gospodarczej, pracując jako menedżer piłkarski wielu czołowych polskich zawodników. Z kolei jedyny europarlamentarzysta w zestawieniu, Krzysztof Hołowczyc, wedle oficjalnych statystyk Parlamentu Europejskiego uczestniczył w mniej niż 40% posiedzeń. Drugi polski europarlamentarzysta o najniższej frekwencji miał proporcjonalnie trzykrotnie mniej nieobecności [21%, patrz: European Parliament 2009], niektóre media wskazywały, że Hołowczyc był najrzadziej obecnym na posiedzeniach plenarnych europarlamentarzystą całej Izby [Oto najwięksi euroleni 2009]. Nie zaskakuje fakt, że pierwsza kadencja byłego rajdowca okazała się również ostatnią.

Parlamentarna działalność sportowców-polityków dotyczyła najczęściej kwestii powiązanych ze sportem. Wyjątkiem jest Iwona Guzowska, wychowanka domu dziecka, która zajęła się działalnością legislacyjną w tej sferze, pracując w „Podkomisji nadzwyczajnej do rozpatrzenia poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej”. Zadaniem podkomisji było wzmocnienie systemu pieczy zastępczej i ograniczenie instytucjonalnej opieki w domach dziecka. Guzowska otwarcie deklarowała, że to własne doświadczenia biograficzne zachęciły ją do aktywnego włączenia się w pracę, a jej osobistą ambicją było przyczynienie się do ograniczenia liczby domów dziecka. O tej działalności informowała szeroko w mediach [Łupak 2018; Opolska 2011]. W autobiografii

⁹ Liczba branych pod uwagę parlamentarzystów w większości kadencji wynosi kilkanaście procent więcej niż konstytucyjne 460 członków Sejmu i 100 Senatu, ze względu na zmiany składu izby w trakcie kadencji. Np. w kadencji 2011–2015 liczba posłów, która sprawowała mandat, przekroczyła 500.

wspomniała również o tym, jako kluczowym czynnikiem, który przekonał ją do zaangażowania politycznego. Rekapitułuje pierwszą rozmowę z dziennikarzem po podjęciu decyzji o starcie w wyborach: „Jeśli dostanę się do parlamentu, w pierwszej kolejności chciałabym się zająć pracą społeczną. – To mnie pani zaskoczyła, byłam pewien, że sportem. – Sport bez polityki świetnie sobie radzi, a dzieci w domach dziecka nie, odpowiedziałam” [Guzowska 2017: 207].

Większość wymienionych polityków koncentrowała się jednak w pierwszej kolejności na pracy w parlamentarnej komisji zajmującej się sportem, a niektórzy deklarowali, że do startu w wyborach zmotywowała ich chęć wspierania regionu i społeczności lokalnej.

Szczególnym przypadkiem jest tu kasus Antoniego Piechniczka, który zdecydował się na zaangażowanie w politykę w wieku emerytalnym, by – jak deklarował – poświęcić się działalności na rzecz Górnego Śląska, w szczególności wesprzeć starania Chorzowa o zostanie jednym z miast-gospodarzy Mistrzostw Świata w Piłce Nożnej Euro 2012. Chorzów, obok Krakowa, był jednym z miast na liście rezerwowej, ostatecznie turniej odbył się na stadionach Warszawy, Gdańska, Wrocławia i Poznania [Czado, Żurek 2015: 300–302]. Rozczarowanie niemożnością realizowania własnych planów i instrumentalnym traktowaniem przez władze partii bywają powodem rezygnacji z działalności politycznej. Jak mówił w biografii Antoni Piechniczek: „Nie chciałem być maszynką do głosowania, bo praktycznie do tego się to sprowadzało. Uznałem, że partia za mało wykorzystuje moje kompetencje, doświadczenie; i to w czasie, kiedy moja kadencja pokrywała się z przygotowaniem do organizacji Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej. Jak mogłem poważnie traktować polityków, którzy na czas mistrzostw powołują ministra sportu bez pojęcia o piłce? Szanuję panią Joannę Muchę, pewnie ma wiele zalet, ale uważam, że to zadanie ją przerosło” [Czado, Żurek 2015: 300–302]. W innych przypadkach trudno mówić o jakiegokolwiek indywidualnej agendzie politycznej polskich sportowców-polityków.

KONFLIKTY, KONTROWERSJE, TRANSFERY

Polityczką z wyżej wymienionego zestawienia, która uzyskała na pewnym etapie kariery największą ekspozycję medialną, była Jagna Marczułajtis-Walczak, wyznaczona przez Platformę Obywatelską do przewodniczenia komitetowi Kraków 2022, zajmującego się przygotowaniem kandydatury województwa małopolskiego do zorganizowania Zimowych Igrzysk Olimpijskich 2022. Był to jeden z nielicznych przypadków, gdy ważne przedsięwzięcie o ogólnopolskiej skali powierzone zostało niezbyt doświadczonej parlamentarzystce. Decydującą rolę odegrało jej pochodzenie z regionu, gdzie igrzyska miały się odbywać, a także fakt, iż sama była kilkukrotną olimpijką w zimowej konkurencji. Inicjatywa zakończyła się fiaskiem po porażce w referendum lokalnym, jej samej aktywność w tej sprawie również nie przyniosła korzyści politycznych. Straciła funkcję po tym, jak jej mążzonek usiłował – w sposób

uznany za niestosowny – przekonać lokalny portal informacyjny do przychylności względem pomysłu organizacji igrzysk w Krakowie [patrz: Woźniak 2015]. W kolejnych wyborach parlamentarnych nie udało się jej uzyskać reelekcji.

Nie było w polskim parlamencie poważnych kontrowersji lub skandali dotyczących związanych ze sportem parlamentarzystów, stąd zapewne nie było transferów między klubami parlamentarnymi. Jedyne wyjątek to przypadek Jana Tomaszewskiego. Znany z kontrowersyjnych wypowiedzi był bramkarz został wybrany do Sejmu w 2011 roku z list Prawa i Sprawiedliwości. Był autorem wielu wypowiedzi budzących emocje i prowokujących medialne komentarze. Poparcie dla wprowadzanych przez Władimira Putina ustaw mających ograniczyć prawa osób homoseksualnych (a oficjalnie zakazujących „propagandy homoseksualnej”) nie przysporzyło mu problemów w jego ugrupowaniu [wg 2013]. Został jednak zawieszony w prawach członka klubu parlamentarnego PiS w 2012 roku. Powodem była zapowiedź, że nie będzie kibicował polskiej reprezentacji w trakcie Euro 2012 w związku z decyzją władz Polskiego Związku Piłki Nożnej oraz trenera, by powołać do reprezentacji zawodników polskiego pochodzenia, którzy wcześniej grali w reprezentacjach (juniorskich i młodzieżowych) Niemiec i Francji [*Jan Tomaszewski na miesiąc...* 2012]. Granicę komentarza akceptowalnego dla PiS przekroczył dwa lata później, gdy sprzeciwił się działaniom dyplomatycznym przeciwko Rosji po aneksji Krymu, w tym ewentualnemu bojkotowi Mistrzostw Świata w Rosji w 2018 roku. W efekcie został usunięty z klubu PiS [*Jarosław Kaczyński: Jan Tomaszewski usunięty...* 2014]. Mimo iż przez większość kadencji pozostawał krytyczny wobec działań rządu PO, u schyłku kadencji przeszedł do klubu poselskiego tej partii. Jak twierdził, przynależność partyjna dla jego działalności nie miała znaczenia: „Nie jestem zdrajcą, farbowanym lisem, bo zostałem wybrany przez wyborców z Łodzi, którym gwarantowałem lobbowanie na rzecz sportu polskiego i lobbowanie na rzecz Łodzi. Czy ja będę lobbował to jako PSL, SLD, PO, czy PiS, to jest to samo” [*Tomaszewski już w PO* 2012]. Być może tego typu deklaracje utrudniły Tomaszewskiemu reelekcję z listy PO w wyborach 2015 roku.

Drugi przypadek polityka o różnych afiliacjach, to generacyjnie bliski Tomaszewskiemu Jerzy Kulej, który czterokrotnie kandydował w wyborach parlamentarnych z czterech różnych ugrupowań, zdobywając jednak mandat tylko raz, w 2001 roku. W przypadkach Tomaszewskiego, Kuleja oraz Grzegorza Laty i Janusza Wójcika wejście do polityki nie było poprzedzone doświadczeniem pracy w samorządzie. Można zaryzykować stwierdzenie, że kluczową motywacją partii oferujących im miejsca na listach wyborczych było pragmatyczne liczenie na głosy, które miała przysporzyć popularność dawnych idoli. Efemeryczność tych karier, mimo prób ponownego uzyskania mandatu, może świadczyć o negatywnej ocenie działalności politycznej przez wyborców. Kазus Antoniego Piechniczka – bliskiego im pokoleniowo – jest, jak wspomniano, wyjątkowy. Piechniczek swą pozycję polityczną budował nie tylko medialną rozpoznawalnością, ale również działalnością w samorządzie regionalnym, a rezygnacja z kariery politycznej była jego własną decyzją.

ZAKOŃCZENIE

Jakiegokolwiek wnioski płynące z rozważań dotyczących działalności politycznej polskich byłych sportowców muszą być formułowane ostrożnie. Wstępne wyniki, zaprezentowane w niniejszym opracowaniu w sposób deskryptywny nie uprawniają do dalekosiężnych uogólnień. Każdy z wyselekcjonowanych przypadków karier zasługiwałby na osobne omówienie, a dla pełnego obrazu należałoby wziąć pod uwagę większą liczbę danych, np. wyniki wyborcze: liczbę otrzymanych głosów i ich skorelowanie z miejscem na listach wyborczych. Wydaje się jednak, że nawet wstępne rozpoznanie problematyki pozwala na wskazanie pewnych prawidłowości.

Kariery polityczne polskich byłych sportowców nie mają tak spektakularnego charakteru jak te, które są choćby doświadczeniem Romario i George'a Weah. Ze względu na skalę popularności oraz charyzmę weszli oni do polityki w swoich krajach na własnych zasadach, forsując także własną agendę polityczną. W obu przypadkach jej fundamentem była krytyka elit, walka z korupcją i postulaty socjalne. W przypadku Weah – także chęć budowy narodowej zgody i stabilizacji na skrajnie spolaryzowanej scenie politycznej, wokół jednego z najbardziej rozpoznawalnych na świecie Liberyjczyków.

Póki co, żaden z polskich sportowców nie odcisnął podobnie znaczącego piętna na kształcie polskiej sceny politycznej. Wśród postaci, które trafiły do polskiej polityki ze świata szeroko rozumianego „przemysłu rozrywki”, znaczniejszą rolę odegrali zapewne przedstawiciele sceny muzycznej: Paweł Kukiz i Piotr Liroy Marzec. Obaj zaś byli kojarzeni z konkretnymi postulatami politycznymi (wprowadzenie jednomandatowych okręgów wyborczych w przypadku Kukiza i depenalizacja używania marihuany oraz legalizacja jej zastosowań medycznych w przypadku Marca). Ich kariery można, idąc śladem Johna Streeta, interpretować w kontekście zdobywających popularność anty-establishmentowych narracji, pozwalających na sukcesy polityczne bytom zbiorowym lub jednostkom opierającym swą aktywność na kwestionowaniu instytucjonalnego status quo, odrzuceniu osadzonych w systemie politycznym elit, próbie budowania nowych podmiotów lub politycznych agend, przynajmniej deklaratywnie, wprowadzających do dyskursu i praktyki politycznej nowe tematy, idee, przesłania.

W kontekście karier parlamentarnych polskich eksportowców można dość jednoznacznie mówić o próbie kooptacji przez istniejące elity polityczne osób, które są postrzegane jako potencjalnie cenni sojusznicy, rozpoznawalni i podziwiani za sukcesy w trakcie kariery zawodniczej lub trenerskiej. Kariera taka może być dla nich atrakcyjna, szczególnie że w większości przypadków wiąże się z dalszym funkcjonowaniem w świecie sportu – tym razem w tworzeniu jego legislacyjnych ram. Wielu sportowców, nawet mimo znaczących sukcesów międzynarodowych, nie ma szans na zgromadzenie kapitału ekonomicznego, który gwarantowałby im wystarczającą stabilizację finansową, by nie szukać nowego zatrudnienia po zakończeniu kariery zawodniczej. Polscy sportowcy-parlamentarzyści nie należeli bowiem do

elity najpopularniejszych sportowców-celebrytów. Poza przypadkiem Krzysztofa Hołowczyca trudno ich uznać za produkt – by użyć sformułowania Johna Streeta – kultury i polityki celebryckiej.

Koherentna wydaje się taktyka realizowana przez Platformę Obywatelską: senatorowie oraz posłanki i posłowie wybrani z jej list mają za sobą często doświadczenie pracy w samorządzie lokalnym. Tego typu – z jednej strony przygotowanie do pracy parlamentarnej, z drugiej sprawdzenie potencjału kandydatów – wydaje się być obopólnie korzystne. Interesujące będzie obserwowanie czy ewentualne korzyści płynące z działalności parlamentarnej byłych sportowców zmotywują również inne siły polityczne do podobnych prób.

BIBLIOGRAFIA

- Armstrong, G. 2007. *The global footballer and the local war-zone: George Weah and transnational networks in Liberia, West Africa*, "Global Networks", nr 7 (2). DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1471-0374.2007.00167.x>.
- Armstrong, G., Rosbrook-Thompson, J. 2012. *Terrorizing Defences: Sport in the Liberian Civil Conflict*, "International Review for the Sociology of Sport", nr 47 (3). DOI: <https://doi.org/10.1177/1012690211433480>.
- Boorstin, D.I. 1971. *The image: a guide to pseudo-events in America*, Atheneum, Nowy Jork.
- Czado, P., Żurek, B., 2015, *Piechniczek. Tego nie wie nikt*, Warszawa.
- Doidge, M., de Almeida, B.S. 2015. *From goalscorer to politician: The case of Romário and football politics in Brazil*, "International Review for Sociology of Sport", nr 52 (3). DOI: <https://doi.org/10.1177/1012690215593669>.
- Eagleton, T. 2010. *Football: A Dear Friend to Capitalism*, „The Guardian”, June 15.
- European Parliament. 2009. European Parliament. Attendance in plenary session during the 6th parliamentary term. Hołowczyca Krzysztof, <http://www.europarl.europa.eu/mepatt/leg6/39764.pdf> (dostęp: 24.08.2018).
- Perelman, M. 2012. *Barbaric Sport: a Global Plague*, Verso, London–New York.
- Goldblatt, D. 2014. *Futebol Nation: A Footballing History of Brazil*, Penguin, London.
- Guzowska, I. 2017. *Najważniejsza decyzja*, Galaktyka, Łódź.
- Horkheimer, T., Adorno, W. 2010. *Dialektyka oświecenia. Fragmenty filozoficzne*, Wydawnictwo Krytyki Politycznej, Warszawa.
- Jackson, D., Darrow, T. 2005. *The influence of celebrity endorsements on young adults' political opinions*, "International Journal of Press/Politics", nr 10 (3). DOI: <https://doi.org/10.1177/1081180X05279278>.
- jd. 2017. *Malysz i Lewandowski najpopularniejszymi polskimi sportowcami, najbardziej irytują Szpilka i Janowicz*, <https://www.wirtualnemedi.pl/artykul/top-50-sportowcow-w-polsce-adam-malysz-robert-lewandowski> (dostęp: 24.08.2018).
- Jan Tomaszewski na miesiąc zawieszony w prawach członka klubu PiS. 2012. <https://wiadomosci.wp.pl/jan-tomaszewski-na-miesiac-zawieszony-w-prawach-czlonka-klubu-pis-6039148629570689a> (dostęp: 24.12.2018).
- Jarosław Kaczyński: Jan Tomaszewski usunięty za proputinowskie wypowiedzi. 2014. <https://wiadomosci.wp.pl/jaroslaw-kaczynski-jan-tomaszewski-usuniety-za-proputinowskie-wypowiedzi-6027724966150785a> (dostęp: 24.12.2018).
- Klinke, Ł., Szygalski, P., Tomaszewski, J. 2003. *Wywiad*, „Playboy”, nr 12.

- Küttel, A. 2017. *A Cross-Cultural Comparison of the Transition out of Elite Sport: An investigation across the Swiss, Danish, and Polish elite sports contexts*, PhD Dissertation, University of Southern Denmark, Odense.
- maki/tr. 2018. *Zobacz usprawiedliwienia nieobecności posłów PiS*, <https://www.tvn24.pl/wiadomosci-z-kraju,3/zobacz-usprawiedliwienia-nieobecności-poslow-pis,71160.html> (dostęp: 24.08.2018).
- Lupak, S. 2018. *Iwona Guzowska: krzyczeli za mną bachor z domu dziecka*, <https://gwiazdy.wp.pl/iwona-guzowska-krzyczeli-za-mna-bachor-z-domu-dziecka-6269038092368001a> (dostęp: 24.08.2018).
- Marshall, P.D., 1997. *Celebrity and Power: Fame in Contemporary Culture*, University of Minnesota Press, Minneapolis.
- Opolska, K. 2011. *W pierwszej kolejności trzeba dbać o godność dziecka*, http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114873,9646872,_W_pierwszej_kolejności_trzeba_dbac_o_godność_dziecka_html (dostęp: 24.12.2018).
- Oto najwięksi eurolenie. 2009. <https://www.fakt.pl/wydarzenia/polityka/oto-najwieksi-eurolenie/bzh98g-t#slajd-1> (dostęp: 24.08.2018).
- Pasko, A. 2011. *Zmiany w zarządzaniu sportem w Polsce w latach osiemdziesiątych XX wieku*, „Kultura Fizyczna”, t. 10.
- Pease, A., Brewer, P. 2008. *The Oprah factor: The effects of celebrity endorsement in presidential primary campaign*, “International Journal of Press/Politics”, nr 13 (4). DOI: <https://doi.org/10.1177/1940161208321948>.
- Street, J. 2006. *Mass media, polityka, demokracja*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- Street, J. 2012. *Do Celebrity Politics and Celebrity Politicians Matter?*, “British Journal of Politics & International Relations”, nr 14 (3). DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1467-856X.2011.00480.x>.
- Street, J. 2004. *Celebrity politicians: popular culture and political representation*, “The British Journal of Politics & International Relations”, nr 6 (4). DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1467-856X.2004.00149.x>.
- Street, J. 2018. *What is Donald Trump? Forms of ‘Celebrity’ in Celebrity Politics*, „Political Studies Review”. Online ahead of print. DOI: <https://doi.org/10.1177/1478929918772995>.
- Tomaszewski już w PO. 2012. <https://www.tvn24.pl/wiadomosci-z-kraju,3/jan-tomaszewski-w-po-tomaszewski-zostal-przyjety-do-klubu-po,512246.html> (dostęp: 24.12.2018).
- wg. 2013. *Posel PiS: Geje w szatni piłkarskiej? Nigdy tego nie zaakceptuję. Popieram prawo Putina*, http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114871,14462395,Posel_PiS_Geje_w_szatni_piłkarskiej_Nigdy_tego_nie.html (dostęp: 24.12.2018).
- Wójcik, J., Ofiara, P. 2016. *Wójt. Jedziemy z frajerami*, Wydawnictwo SQN, Kraków (wersja audiobook).
- Woźniak, W. 2017a. *Polityka wobec sportu. Sport jako element polityki publicznej*, „Problemy Polityki Społecznej”, nr 37 (2).
- Woźniak, W. 2017b. *Polityka*, [w:] *Socjologia sportu*, H. Jakubowska, P. Nosal (red.), PWN, Warszawa.
- Woźniak, W., 2015. *Euro 2012 i Kraków 2022. Polskie elity polityczne wobec wielkich imprez sportowych*, „Przegląd Socjologii Jakościowej”, nr 11 (2).
- Woźniak, W. 2019. *Od szczytów futbolu do elity władzy. Polityczne kariery George'a Weah i Romario*, [w:] *Modern Football a świat kibiców 4. Interdyscyplinarne studia nad kulturą futbolu*, A. Ostrowski (red.), Oficyna Wydawnicza ATUT, Wrocław.

FROM THE COMMUNIST PATRIOTIC MOVEMENT FOR NATIONAL REBIRTH
TO THE EUROPEAN PARLIAMENT. POLISH ATHLETES IN POLITICS

Abstract: The subject raised in the article concerns two sociological subdisciplines: sociology of sport and sociology of politics and political science. The author focuses on the topic which was absent in Polish academic literature, i.e. political careers of former athletes, coaches and sport officials. The sample of eighteen cases was collected and analysed for the purpose of this article. The data was extracted from the multitude of resources: archives of mass-media, official archives of Polish parliament, public statements of politicians, their biographies and/or autobiographies. Several non-mutually exclusive interpretations of the phenomenon of political careers of ex-athletes are discussed in reference to the collected empirical data.

Keywords: Polish politics, former athletes, political careers, Polish members of parliament, celebrity culture and politics

BIOGRAM

Wojciech Woźniak, dr socjologii, pracuje w Katedrze Socjologii Struktur i Zmian Społecznych na Wydziale Ekonomiczno-Socjologicznym Uniwersytetu Łódzkiego. Jego zainteresowania naukowe dotyczą relacji między sportem a polityką, fińskiego modelu społeczno-gospodarczego, nierówności społecznych i dyskursu publicznego (szczególnie zjawiska paniki moralnej). Jest autorem lub współautorem trzech książek oraz ponad 50 recenzowanych artykułów w czasopismach i tomach zbiorowych. Publikował m.in.: w "Journal of Sport and Social Issues", "Problems of Post-Communism", "Contemporary Politics", "Communist and Post-Communist Studies" oraz w "Social Policy and Administration". W roku 2020 w wydawnictwie Routledge opublikował książkę *Politics, Ideology and Football Fandom: The Transformation of Modern Poland* (wspólnie z Radosławem Kossakowskim i Przemysławem Nosalem). Jest członkiem Polskiego i Fińskiego Towarzystwa Socjologicznego (*Westermark Society*), przewodniczy Sekcji Socjologii Sportu Polskiego Towarzystwa Socjologicznego. Więcej informacji: <https://independent.academia.edu/WojciechWozniak>. Kontakt e-mail: wojciech.wozniak@uni.lodz.pl.